

AMICS DEL PAÍS

SOCIETAT ECONÒMICA BARCELONESA
D'AMICS DEL PAÍS -1882-

**ANY 15,
ENTRE LA RECUPERACIÓ
I LA INDIGNACIÓ**

Enric Juliana

Conferència pronunciada en l'acte solemne
del lliurament dels Premis Anuals de la SEBAP
celebrat al Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona

16 de març de 2015

Els textos d'Amics del País

SOCIETAT ECONÒMICA BARCELONESA
D'AMICS DEL PAÍS

Any 15, entre la recuperació i la indignació

Enric Juliana
Periodista

Conferència pronunciada en l'acte solemne
del lliurament dels Premis Anuals de la SEBAP
celebrat al Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona

16 de març de 2015

Edita: Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País

Senyor Alcalde, senyora Tinent d'Alcalde, senyors regidors, senyor Miquel Roca i membres de la Junta, de la Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País, moltíssimes gràcies per la invitació a fer una exposició sobre una cosa tan difícil de fer en aquests moments canviants i complexos com és la situació general política d'Espanya i també de Catalunya.

Intentaré fer una certa aproximació a aquest tema. Fa dies que hi dono voltes, sobretot perquè aquest lloc a mi em causa impressió i jo vaig fer, durant 10 anys, informació local de Barcelona quan el senyor Miquel Roca era regidor, portaveu i president del grup municipal, en aquell moment, de Convergència i Unió. M'havia iniciat abans. Vaig viure el període de preparació dels Jocs Olímpics; per tant, aquesta casa em resulta familiar i aquesta sala també, però sempre m'ha fet molta impressió. Possiblement perquè jo sóc de Badalona, sóc fill de la perifèria de Barcelona, i perquè els meus records de quan jo era petit en relació amb la ciutat de Barcelona són records els primers dels quals estan marcats, molt determinats per la impressió. O sigui que volia explicar una petita anècdota que penso que ve a to amb algunes de les coses que voldria dir després.

El meu pare, durant uns anys, quan jo tenia 8 o 9 anys, va agafar el bon costum alguns diumenges al matí de sortir i portar-me a passejar pel centre de Barcelona, perquè conegués una mica la ciutat. Agafàvem el tren a Badalona, a l'estació, arribàvem a l'estació de França, després agafàvem un autobús i cada diumenge ell triava un itinerari diferent. Un diumenge érem al carrer Balmes esperant l'autobús per tornar a casa; va venir l'autobús, va venir un moment d'indeterminació, jo vaig pujar a l'autobús i en aquell moment en què jo acabava de pujar a l'autobús es van tancar les portes i el meu pare es va quedar a terra. Jo tenia 8 anys. Es poden imaginar la sensació de desarticulació total de la meva perspectiva en aquell moment; va ser absoluta. Els autobusos portaven en aquella època el cobrador al darrere, que em va dir: «Tu, a la propera parada, baixes». El meu pare, amb bons reflexos, va cridar un taxi i va dir: «¡Siga al autobús!». Aleshores, al cap d'uns minuts ens vam retrobar. Van ser aquells minuts... els recordaré tota la meua vida.

Per tant, Barcelona, a mi, sempre m'ha fet impressió, perquè podríem dir que el minut 0 és el que jo els acabo d'explicar. Per tant, avui haver de fer una exposició sobre la situació general en aquest Saló de Cent... He intentat enfocar-ho amb una certa minuciositat.

Penso que la mateixa ciutat de Barcelona és, en si mateixa, un bon observatori del món. Una de les lliçons que jo vaig

aprendre d'aquest període llarg de 10 anys d'informació local és que Barcelona és una ciutat món, una ciutat en la qual moltes de les energies, de les pulsions, dels components i també de les contradiccions que es produeixen en el món contemporani es resumeixen, troben el seu reflex específic, singular i canviant en la mateixa ciutat de Barcelona. Al meu entendre aquest és un dels grans o el principal patrimoni que té aquesta ciutat en aquests moments. És una ciutat que reflecteix, en la seva dimensió, el món. No totes les ciutats importants i significades d'Europa o del món tenen aquesta funció. Els posaria un exemple: Florència, que és una ciutat extraordinària, d'una bellesa que desarma, emocionant, no és una ciutat que resumeixi el món. Resumeix una època de la seva història amb una intensitat extraordinària que ens convoca a anar-hi sempre, però no resumeix el món. Barcelona, sí.

Penso que aquest és un punt cardinal de la situació. Després m'hi tornaré a referir.

Fa uns mesos, escrivint a un amic un resum de la situació de l'any 14, intentant fer una descripció general de l'any 14, més o menys em sortia aquesta síntesi. El 2014 ha estat un any d'incertesa, d'instabilitat, de complicació i de dinamisme social. Incertesa en les perspectives econòmiques globals, instabilitat en el nou esquema multipolar del món, amb una notable complicació de les relacions internacionals i

una reactivació del dinamisme i de la protesta social en molts indrets del planeta, no exclusivament a Europa: des de Hong Kong fins a Burkina Faso, des de Kíev fins a Ferguson als EUA, des de São Paulo fins a Barcelona. Un dinamisme, una inquietud social en favor de la democràcia, l'equitat i una major participació de les persones en les decisions polítiques. Podríem dir que aquesta és, i aquí em remeto al títol que he posat a la conferència... És a dir, d'una banda hi ha senyals de recuperació a escala internacional, senyals contradictoris, no uniformes; però, de l'altra, és com si el sistema general estigués nerviós. No només aquí, sinó a tot arreu, tot i que aquesta angoixa, aquest nerviosisme, és particularment intens al sud d'Europa. Penso que aquesta és una dada que hem de tenir molt present. Quan nosaltres observem el món, la nostra mirada avui està molt en els ciutadans del sud d'Europa, no exclusivament en els catalans i en els espanyols, sinó en tot el sud d'Europa; està molt determinada pels efectes d'una crisi que té unes conseqüències materials visibles i que, sobretot, en té unes altres de caràcter psicològic i polític molt importants, que són una certa pèrdua d'expectatives, de ruptura o de discontinuïtat d'expectatives. Això no es produeix així a tots els països del món. Fins i tot, les situacions de crisi no s'enfronten igual arreu.

Per raons familiars, en aquests moments conec una mica una certa pulsio del Brasil. El Brasil, fa tres anys, era presentat com un exemple internacional, com la gran promesa

mundial. En aquests moments està encarant una crisi molt forta, però la percepció és diferent perquè han estat ballant amb la crisi tota la vida, i una mica la impressió que hi ha és: “Bé, torna a començar la crisi. Han passat uns anys bons i torna la crisi”.

Aquí és diferent. Els ciutadans del sud d'Europa, des de feia un llarg període de temps, tenien la idea de la prosperitat econòmica, la idea d'una certa seguretat en l'avenir que s'havia instal·lat amb molta força. Les vies del tren, les vies del tramvia, estaven perfectament senyalades. No hi havia sensació d'incertesa. Hi havia la sensació que podria haver-hi problemes, però no d'incertesa. Aquest retrobament amb la incertesa i amb la fragilitat possiblement és una de les novetats que en aquest panorama internacional vénen determinades, en aquests moments, per dos focus d'atenció fortíssims i inquietants. El primer té a veure, i ho tenim cada dia als noticiaris i a la premsa, amb aquesta darrera flamarada del fonamentalisme islàmic, amb una traducció veritablement barbàrica que interpel·la tot el món, no només el món occidental, sinó tot el món civilitzat. I, d'altra banda, en coincidència amb això, trobem aquest cert rebrot –dic “cert” perquè penso que afirmar-ho rotundament seria equívoc– del clima de guerra freda entre les potències occidentals, particularment els EUA i Rússia. És curiosa aquesta coincidència, aquests dos factors avui, com si haguéssim de fer una definició ràpida de quins són els punts calents del pla-

neta. Hi ha un bucle; hi ha una paradoxa aquí. Per què? Perquè, si vostès recorden, l'element que va determinar, que va accelerar la crisi de la Unió Soviètica, que ja venia donada, va ser precisament l'emergència del fonamentalisme islàmic, la revolució a l'Iran, a l'antiga Pèrsia; és el factor que comença a crear un nou marc de tensions a les fronteres meridionals de la Unió Soviètica i accelera, d'alguna manera, les contradiccions que van portar al seu esgotament històric. No deixa de ser una paradoxa que en aquests moments el món avui assisteixi amb veritable terror, fins i tot, a algunes de les coses que estan passant en aquella zona i que això a la vegada coincideixi amb una certa reaparició de les pulsions imperials de la vella Rússia. Des d'aquest punt de vista penso que hi ha una pregunta absolutament pertinent en aquests moments, que és exactament: què volen els EUA? Quin és el seu plantejament per als propers anys? Per què? Ho dic molt ràpidament: En aquests darrers anys, durant la presidència del president Obama, semblava plantejat, una mica, l'interès dels EUA d'enretirar-se una mica del món. No totalment. És a dir, l'interès de cenyir-se a les coses fonamentals, però d'abandonar la seva vella funció de gendarme mundial, de policia mundial.

En aquests moments, aquesta voluntat d'enretirar-se, jo crec que està una mica qüestionada pels fets que els acabo de plantejar. Evidentment, tot això té un impacte, per partida doble, sobre Europa, molt gran, quant als dos fenòmens que

els acabo de descriure. D'una banda, la qüestió del gihadisme, no només perquè el que està passant està passant en territoris que havien format part dels imperis europeus, concretament de l'Imperi britànic, sinó perquè és ben sabut que en aquests moments un dels greus problemes que planteja la qüestió de l'Iraq, de Síria i també de Líbia en aquests moments és el fet que hi ha uns quants milers de ciutadans europeus de religió musulmana que estan lluitant amb els gihadistes i que, evidentment, en aquest moment una de les preocupacions centrals dels cossos de seguretat dels països europeus, dels països occidentals, és la hipòtesi de retorn d'una part d'aquests combatents en territori europeu. Ja hi ha hagut alguns senyals d'això i, malauradament, em sembla que n'hi haurà algun més.

I, d'altra banda, evidentment, i com és ben palès des de fa mesos, particularment des d'aquest passat estiu, la tensió amb Rússia s'està traduint en escenes de complicació política i diplomàtica que, insisteixo, no s'havien vist des del final de la guerra freda. Només una cosa de fa molt pocs dies que publicàvem a La Vanguardia la setmana passada: França ha decidit connectar-se amb el gasoducte MidCat, gasoducte del qual, tret dels economistes aquí presents i d'alguna persona més docta en qüestions energètiques, la resta no teníem gaire coneixement de la seva existència fins fa poc. Resulta que tota la costa mediterrània, en lloc de tenir un tren de mercaderies que la travessi i que pugi

cap a Europa, el que té és un gasoducte, que en lloc de portar el nom de Pere Duran Farell, com sí que passa en el territori d'Algèria, té el nom de MidCat. Aquest gasoducte està aturat a l'alçada d'Hostalric. O sigui que el gas arriba fins a Hostalric, però no segueix cap a Hamburg, cap a les fàbriques de la conca del Rin. Per què? Perdria tot el temps que em queda explicant-los-ho... Perquè a França no li interessa, en poques paraules.

Bé, aquest joc de tensions que s'ha obert amb Rússia, sobretot de l'estiu cap aquí, una de les conseqüències, una de les diverses conseqüències que ha tingut és una major predisposició per part francesa a connectar aquest gasoducte i, per tant, a intentar balancejar amb el gas d'Algèria la dependència del centre europeu, del centre d'Europa, amb els jaciments de gas natural de Rússia. Bé, és un petit exemple que ens dóna la mesura de com estan les coses en aquest terreny i que ens dóna la idea de fins a quin punt la tensió amb Rússia és en aquests moments un vector polític i important en la política europea. El MidCat demostra per primera vegada en molt de temps, em sembla, també una certa voluntat del govern espanyol d'actuar d'una manera proactiva respecte a uns aspectes importants de la geopolítica europea. Tant de bo això s'estengués a altres àmbits, com per exemple el que he esmentat abans del corredor ferroviari del Mediterrani.

Però bé, anem a la situació a Espanya. La situació a Espanya en aquests moments jo l'he volgut definir amb dues o tres paraules entre la recuperació i la indignació. Els senyals de recuperació hi són, s'expressen a les estadístiques, però la societat encara no els vol acabar de creure per dos motius: 1) perquè encara la seva traducció material és feble i, sobretot, desigual, i 2) perquè després de set anys de crisi en els quals s'ha anunciat moltes vegades la recuperació, una part molt important de la societat espanyola, al meu entendre, està en una posició que podríem anomenar de l'apòstol Tomàs, és a dir, que fins que no ho acabi de veure i no ho pugui tocar, no s'ho creurà. Les enquestes tossudament demostren que l'evolució de la franja, el percentatge de persones disposades a creure que en els propers mesos les coses aniran millorant, s'està eixamplant, però molt lentament. Per tant, això ens planteja, al meu entendre, a l'hora de fer una mica la caracterització política del moment, el següent: podríem dir que l'any 15 serà el resultant de dues línies que es mouen. D'una banda, si totes les perspectives de recuperació econòmica es van complint i es van desenvolupant aquestes perspectives, fins i tot les que parlen de possibilitat de creixement de l'economia de l'ordre del 3 % en acabar l'any 15, això en algun moment determinat tindrà una certa incidència en la societat, és a dir, canviarà, encara que sigui molt lentament, el punt de vista i la perspectiva de la societat sobre la situació. És probable que passi, però a la vegada hi ha comptes pendents amb la situació política. I, aleshores, el que veurem, i

és molt difícil fer una predicció en aquests moments, jo tinc la certesa des d'aquest punt de vista que les enquestes... Vivim una època potser amb una certa inflació d'enquestes. Potser n'hi ha massa; és una certa bombolla demoscòpica. Potser també és resultat d'aquest neguit que existeix per intentar saber què passarà. Bé, jo crec que les fotografies al llarg de l'any 15 s'aniran movent molt.

Només els diria que a l'hora d'establir el diagnòstic de la situació –insisteixo en aquest balanceig continu que tindrem entre recuperació, indignació, perspectiva, una certa esperança en el futur, irritació, ganes de passar comptes amb el poder polític, amb els administradors de la situació–, aquest serà el joc. Hi ha un component important, que potser fins ara s'ha valorat poc, o si més no s'ha valorat poc d'una manera explícita, que és el component generacional. Per primer cop, al meu entendre, des dels anys 70, la qüestió generacional comença a adquirir en aquest país un veritable perfil polític. Penso que des dels anys 70 això no es produïa. I quina serà la seva traducció? També es fa difícil d'endevinar. El que és evident és que en aquests moments, perquè es facin la idea, els nascuts a partir de l'any 74, presents alguns d'ells aquí avui al Saló de Cent, en aquests moments ja són el grup social majoritari, evidentment no amb la majoria absoluta en una societat amb un grau d'envelliment notable, però sí el grup més nombrós amb 12,3 milions de persones amb més de 18 anys i, per tant, amb

dret a vot. Això també tindrà la seva expressió en la configuració dels nous mapes polítics.

I d'aquí ja passaríem a Catalunya. Jo crec que la situació catalana difícilment la podem dissociar d'aquest marc general, del que els acabo de descriure, tant del marc general internacional europeu com de l'espanyol. Es parla sovint que Catalunya ha estat aquests darrers anys una veritable fàbrica de nous conceptes polítics, alguns dels quals són francament interessants. D'altres no sé si resistiran gaire el pas del temps, ja ho veurem. Un dels que a mi em sembla bastant discutible és el de la desconexió. Sí, efectivament, hi ha sectors importants de la societat catalana que en aquests moments no volen saber gaire coses de la política espanyola, no s'hi senten identificats. Ara bé, la desconexió, que vol dir deixar de rebre, de no voler rebre missatges, de no voler mirar el que està passant... jo la discutiria. Penso que a la vegada que hi ha aquest enuig general català envers coses fonamentals de l'estructura política institucional espanyola, a la vegada es manté viva una gran atenció al que pugui passar en aquests propers temps a Espanya. Per tant, la paraula desconexió, francament, quan la veig publicada o la veig anunciada, em provoca una certa... Crec que és un mal diagnòstic.

Catalunya sintetitza malestars generals i els sintetitza a la seva manera, com no podria ser d'una altra manera. Per què?

Bé, per una cosa molt òbvia, però que convé repetir: perquè Catalunya és una nació. I amb això no vull fer ara cap proclama. Catalunya ha madurat com a nació gràcies a l'autonomia. Bé, ara no ens posarem a discutir si ja ho era... Sí, d'acord. Però ha madurat com a espai nacional gràcies a l'autonomia; sense l'autonomia no hauria passat. La socialització política i cultural de la gran majoria avui dels ciutadans de Catalunya, aquest 35 % que ha nascut després del 74 –sumem-hi els que han nascut abans i que ja van viure plenament la transició i que, per tant, tenen un record llunyà del franquisme–, s'ha fet a l'interior, en el marc de l'autonomia. Per tant, aquí també jo discutiria una altra cosa: aquestes mirades a vegades una mica desdenyoses envers l'experiència de l'autonomia. No, no, és que estem com estem i som on som gràcies a l'autonomia. Una altra cosa és que els límits de l'autonomia avui s'estiguin encongint i convingui replantejar la qüestió i convingui plantejar noves fórmules, també d'acord amb l'evolució europea i l'evolució de les formes del món. Però som on som gràcies a l'autonomia.

En la redacció de la Constitució, en Miquel Roca junt amb en Jordi Solé Tura van incloure un punt que no és gens decoratiu, que és aquell punt de l'article 2 de la Constitució que diu que Espanya està composta per nacionalitats i regions. Aquest és un punt no gens decoratiu que jo els puc ben assegurar que algú avui si pogués el trauria de la Constitució

amb escarpa i martell. L'article número 2 que per primera vegada en una constitució espanyola, en la història política espanyola, fa una doble distinció dels seus components, és una cosa que no havia passat. Podeu llegir i repassar la Constitució republicana o, fins i tot, repassar aquell esborrany que no va arribar a aprovar-se de Constitució Federal del 1873, si no em falla la memòria, en el qual no hi havia aquesta doble distinció, no existia. La Constitució Federal del 1873 deia que Espanya estava composta per estats referint-se al que ara podríem anomenar comunitats autònomes, però no establia distincions. La del 78 ho fa i ho va fer a iniciativa de polítics catalans. Tirar això per la finestra en aquests moments francament em sembla que seria un error i em sembla també que cada cop més gent a Catalunya és conscient en aquests moments, o està sent conscient en aquests moments, que llençar això per la finestra seria i podria ser un error.

El nucli de la qüestió, per tant, al meu entendre és que la societat catalana, en la seva pròpia dimensió nacional, amb la seva complexitat nacional, ha fet la seva pròpia síntesi de la situació. És a dir, hi ha una resposta específicament catalana a la crisi. Per tant, hi ha un malestar específicament català a la crisi, i això explica els moviments, les contradiccions polítiques d'aquest moment polític català, que també les enquestes ens diuen i ens en donen pistes, molts cops, contradictòries. A mi em sembla que també, efectivament, en

el cas de Catalunya, les coses s'aniran movent; la fotografia s'anirà desplaçant sobre la base d'aquesta pulsio que jo resumiria amb una idea que possiblement (vaja, no, amb tota seguretat) és absolutament contradictòria: la gent vol canvis i a la vegada vol seguretat. La gent vol que alguna cosa canviï i a la vegada vol seguretat. Perquè encara, malgrat la crisi, malgrat tot el que ha passat aquests darrers anys i el que pugui passar encara, hi ha molt a perdre, perquè el patrimoni social, el patrimoni material d'una societat com la nostra, és molt elevat, ha crescut molt. Per tant, hi ha desig de canvi, però a la vegada hi ha demanda de seguretat. També veurem exactament aquest oxímoron gairebé, aquesta contradicció, com es va sintetitzant en aquests propers temps.

Vaig acabant. De cara als propers mesos, que estaran marcats per convocatòries electorals, jo crec que hi ha dues idees, al meu entendre, molt importants, o que jo voldria remarcar. La primera, no crec que en aquests moments respecte a Catalunya puguem parlar ni de suflé, ni que la independència estigui a tocar; un altre cop la paradoxa. Suflé. No, cap societat contemporània moderna pot viure, excepte aquelles que estan en una situació molt propera a un greu conflicte, en una situació d'excitació permanent. Això no és possible, no és imaginable. Per tant, que els processos polítics tinguin punts de més alta intensitat o més baixa intensitat forma part de la normalitat de les coses. No crec

que estiguem en un moment en què hi ha un suflé que baixa i que tot el que ha passat aquests darrers tres anys es volatilitzi, desaparegui. No. És políticament, històricament, impossible que una cosa així passi. Ara bé, la independència a tocar, sincerament, crec que tampoc.

Penso que un dels reptes del país, per aquest any 15 i pels temps que vindran després, és la reconstrucció de les majories àmplies. Som on som gràcies a les majories àmplies. Quan en Miquel Roca i en Jordi Solé Tura van inscriure la nacionalitat a la Constitució, i la Constitució es va posar a referèndum, hi va haver una majoria àmplia, amplíssima, a Catalunya, la més àmplia de tot Espanya, a favor de la Constitució del 78. Cal recuperar les majories àmplies i penso que és possible, tot i que en aquest moment la situació i, de vegades, el moment ens dificulti aquesta visió; crec que és possible a poc a poc, gradualment, a mesura que les coses es vagin accelerant una mica més, recuperar majories àmplies. Però això què vol dir? Tenint en compte que anem probablement a parlaments i a escenaris polítics determinats per una certa fragmentació, a mesura que els diversos actors, les forces polítiques però també les forces socials, un cop establerta la competició i un cop resolta la competició, siguin capaços d'identificar els punts en comú i tornar a construir els grans acords, crec que aquest escenari no és un escenari impossible avui a Catalunya. Insisteixo, si m'estan preguntant pels propers mesos, és evi-

dent que no, perquè ja hi ha convocades eleccions, i les eleccions no són moments de síntesi, són moments en què cada part ha de fer la seva pròpia afirmació. I en aquest context sí que els diria que aleshores Barcelona és molt important. És més, diria que Barcelona és la solució del moment de Catalunya. Per què? Pel que els deia al principi, perquè Barcelona és una ciutat món, perquè Barcelona és capaç de sintetitzar, de recollir les pulsions i els interessos, i de projectar-los en un sentit global. Sense Barcelona, una societat com la catalana avui estaria perduda, estaria condemnada a repetir possiblement i malauradament potser l'experiència política de la Padània de caure en una mena d'excitació que comença a donar voltes sobre si mateixa. Barcelona és la solució, pot ser la solució de la situació política, perquè és la finestra a través de la qual es poden projectar les pulsions catalanes i es pot dir a la societat catalana que cal mirar en perspectiva, perquè és la plataforma humana i civil que és capaç de construir perspectiva.

Penso que aquest és un punt important. Evidentment, vénen eleccions i possiblement aquests propers mesos es parlarà de coses molt concretes sobre la ciutat, però penso que aquest és un dels que, per mi i parlant des d'aquesta admiració, els senyalava al principi. Voldria acabar amb aquella anècdota i lligar-la amb això. Jo els explicava que vaig quedar-me sol a l'autobús, perdut, i a partir d'aquell moment el món al meu interior es va desintegrar. El meu

pare va aparèixer al cap d'uns minuts i al moment en què el vaig veure sortir del taxi, jo allà a la parada d'autobús, el món per mi va tornar a tenir forma. Pensem que en aquests moments de crisi podríem dir que aquesta petita història potser s'està reproduint a escala social; hi ha molts acostumats a la protecció, acostumats a una certa seguretat, acostumats a saber per on anaven les vies de les coses. En un moment determinat hi ha molta gent a la nostra societat, no només al nostre país, que té la sensació que està en un autobús, que s'ha quedat sol a dalt de l'autobús i que no se sap ben bé on va l'autobús. Aquest possiblement és un dels temes, dels problemes. I el retorn, per tant, de la protecció, el retorn del sentit, és una de les qüestions fonamentals. I en aquest cas, les grans ciutats i la governació de les grans ciutats poden ser una gran ajuda.